

mulier instituut

Rookvrije onderwijsterreinen

Stand van zaken 2021 en terugblik 2015-2021

Jorien Slot-Heijs

Vicky Dellas

Irma Huiberts

Amika Singh

Rookvrije onderwijsterreinen

Stand van zaken 2021 en terugblik 2015-2021

In opdracht van het Trimbos-instituut, in samenwerking met Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)

Jorien Slot-Heijs
Vicky Dellas
Irma Huiberts
Amika Singh

© Mulier Instituut
Utrecht, december 2021

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding	6
1.1 Achtergrond	6
1.2 Onderzoeksmethode	6
1.3 Leeswijzer	7
2. Ontwikkeling rookvrije onderwijsterreinen 2015-2021	9
3. Handhaving	12
4. Roken buiten het onderwijsterrein	18
5. Evaluatie implementatie rookvrije onderwijsterreinen	21
6. Conclusie	23
7. Reflectie periode 2015-2021	24
Bijlage 1 Methodische verantwoording	26
Bijlage 2 Gevolgen overtreden rookbeleid	30

Samenvatting

Inleiding

In februari 2016 heeft de Tweede Kamer een amendement aangenomen op de Tabaks- en rookwarenwet (Dik-Faber, 2016). Dit amendement schrijft voor dat een onderwijsterrein vanaf augustus 2020 volgens de wet geheel rookvrij moet zijn. Vanaf 1 januari 2021 wordt deze wetgeving gehandhaafd door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit. In opdracht van het Trimbos-instituut hebben we voor de vijfde keer de stand van zaken rondom de rookvrije onderwijsterreinen in Nederland gemonitord. Tevens wordt in dit onderzoek ingegaan op de handhaving en belemmeringen die op onderwijslocaties worden ervaren. Tot slot wordt teruggeblikt op de periode 2015-2021.

Onderzoeksmethode

Het huidige onderzoek bestaat uit twee onderdelen: (1) een online vragenlijst onder alle onderwijsvormen, behalve het primair onderwijs¹, en (2) verdiepende (groeps)interviews met in totaal 24 respondenten die de online vragenlijst hebben ingevuld. Resultaten van de vragenlijst zijn gebaseerd op antwoorden van groepen school-/teamleiders/docenten vo (n=809), schoolleiders mbo (n=103), verantwoordelijken voor rookbeleid hbo (n=17) en wo (n=13). Voor het vo en mbo is dit de vijfde meting, voor het hbo en wo de tweede meting.

Resultaten

Stand van zaken rookvrije onderwijsterreinen

- Toen de wettelijke verplichting tot een rookvrij onderwijsterrein was ingegaan in 2020, hadden nagenoeg alle onderwijslocaties een geheel rookvrij beleid ingesteld. Enkele onderwijsterreinen waren niet of gedeeltelijk rookvrij. Die situatie is in 2021 onveranderd.
- Redenen van onderwijslocaties om niet of gedeeltelijk rookvrij te zijn: het willen blijven faciliteren van roken voor personeelsleden, het niet geheel rookvrij kunnen zijn omdat de onderwijslocatie onderdeel is van een grote campus en/of het ontstaan van overlast buiten het onderwijsterrein wanneer rokers zich verplaatsen.
- Op een deel van de onderwijslocaties met een rookvrij beleid wordt volgens respondenten door leerlingen/studenten en/of personeelsleden stiekem gerookt. Het percentage onderwijslocaties waar minimaal wekelijks door leerlingen/studenten op het terrein wordt gerookt is 15 procent in het vo, 50 procent in het mbo en 63 procent in het hbo/wo.
- De handhaving wordt in alle onderwijsvormen voornamelijk gedaan door ondersteunende personeelsleden, zoals conciërges (83%). Op het vo en mbo lijkt de handhaving een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het personeel, want daar handhaven docenten/leerkrachten (resp. 72% en 66%) en schoolleiders/directie (resp. 75% en 63%) ook. Hbo- en wo-locaties zetten naast ondersteunende personeelsleden vaker (externe) beveiliging in (43%).
- Handhaving houdt voornamelijk in dat rokers worden aangesproken op het overtreden van het rookverbod. Op het vo wordt daarnaast op ongeveer een kwart van de scholen gewerkt met sancties (verplicht gesprek, corvee, nablijven). Uit de interviews blijkt dat sommige personeelsleden moeite hebben met het aanspreken van rokende collega's, meestal omdat ze de collegiale relatie niet willen verstoren.

¹ Het primair onderwijs is in de huidige peiling achterwege gelaten, omdat uit de eerdere monitoren naar voren is gekomen dat zij rookvrije onderwijsterreinen hebben en weinig aandacht behoeven.

Ervaren belemmeringen

- De meest voorkomende belemmering bij de handhaving (ongeacht onderwijsvorm) is het feit dat rokende leerlingen (67%) en personeelsleden (61%) in de directe omgeving van het onderwijsterrein gaan roken.
- De meest genoemde redenen waarom het verplaatsen van rokers naar buiten het onderwijsterrein als een belemmering wordt ervaren zijn imago Problemen voor de onderwijslocatie (75%) en het veroorzaken van overlast voor de omgeving (bijvoorbeeld geluids- of afvaloverlast, 54%).
- Voor alle onderwijsvormen geldt dat op een meerderheid van de onderwijslocaties de onderwijslocatie zelf erop toeziet dat roken buiten het terrein geen overlast veroorzaakt (62%). Een deel van de onderwijslocaties ziet de gemeente als eindverantwoordelijk (vo 23%, mbo 39%, hbo/wo 40%) voor het voorkomen van rokeroverlast buiten het onderwijsterrein. Het maken van afspraken met de gemeente is volgens de respondenten afhankelijk van hoe hoog de gemeente 'een rookvrije omgeving' op de politieke agenda heeft staan.

Evaluatie realisatie rookvrije onderwijsterreinen

- 93 procent van de respondenten vindt het goed dat alle onderwijsterreinen in Nederland geheel rookvrij moeten zijn. De meeste respondenten zijn tevreden over de implementatie (82%) en borging (83%) van het rookvrij beleid op hun onderwijslocatie.
- Wat betreft de ondersteuning van het Ministerie van VWS en het Trimbos-instituut over het toepassen van het rookvrijbeleid op onderwijsterreinen in de afgelopen jaren, heeft ruim de helft van de respondenten geen mening (58%). Ze hebben meestal geen mening omdat zij niet op de hoogte waren of geen gebruik hebben gemaakt van de geboden ondersteuning. Ruim een kwart van de respondenten is positief over de ondersteuning (28%), 15 procent is negatief.

Conclusie peiling 2021

Bijna alle onderwijslocaties hebben een rookvrij beleid ingevoerd. Onderwijslocaties handhaven het rookverbod op hun terrein, met name door ondersteunend personeel. Een uitdaging die zich als gevolg van het rookbeleid heeft gevormd, is het verplaatsen van rokers naar buiten het onderwijsterrein. Dit is nadelig voor het imago van de onderwijslocaties omdat rokers overlast opleveren voor de omgeving. Voor onderwijslocaties met een niet/gedeeltelijk rookvrij terrein is dit vaak de reden om niet geheel rookvrij te worden. Het draagvlak voor rookvrije onderwijsterreinen is groot en de meeste respondenten kijken positief terug op de implementatie en de borging van het rookvrij beleid op hun onderwijslocatie.

Terugblik periode 2015-2021

In de periode 2015-2021 is het invoeren van een rookvrij beleid op de onderwijsterreinen in Nederland geslaagd. Waar in 2015 veel onderwijsterreinen gedeeltelijk rookvrij waren, met name in het mbo (en vermoedelijk het hbo/wo), hebben na de inwerkingtreding van de wettelijke verplichting om rookvrij te zijn nagenoeg alle onderwijslocaties hun onderwijsterrein rookvrij gemaakt. De wettelijke verplichting lijkt noodzakelijk te zijn geweest. Reeds in 2016 werd gesignaleerd dat het rookvrij maken van het onderwijsterrein resulteerde in het verplaatsen van rokers naar buiten het onderwijsterrein. Dit is een belemmering die nu nog steeds speelt bij onderwijslocaties. Naar verwachting leidt het rookverbod tot minder startende rokers. Het aantal rokers buiten het onderwijsterrein zal daarmee afnemen. Onderwijslocaties moeten het rookverbod een aantal jaren van kracht laten zijn om de veranderingen in de rookcijfers te zien.

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

'In 2040 rookt minder dan 5 procent van de inwoners van Nederland van 18 jaar en ouder.' Deze ambitie is in 2018 in het Nationaal Preventieakkoord geformuleerd². Reden voor het tegengaan en voorkomen van roken is de schadelijkheid ervan. Roken is de belangrijkste verslaving waardoor mensen ziek worden of overlijden. In Nederland overlijden elk jaar bijna 20.000 mensen aan de gevolgen van roken. Rokende mensen hebben een groter risico op het krijgen van verschillende soorten kanker³ en leven gemiddeld 5 tot 13 jaar korter dan niet-rokers⁴. In 2020 rookte een vijfde (20%) van de Nederlandse bevolking (18 jaar en ouder) weleens⁵, waarvan 15 procent dagelijks. Naarmate de leeftijd toeneemt stijgt het aantal tieners dat wel eens rookt. Zo heeft 4 procent op twaalfjarige leeftijd gerookt, terwijl dit percentage voor de vijftienjarigen op 33 procent ligt. In de leeftijdscategorie van 16 tot 18 jaar rookt de helft van de mbo- en hbo-studenten wel eens (51%), waarvan 11 procent dagelijks.

Eén van de manieren om roken tegen te gaan, is voorkomen dat jongeren beginnen met roken. Opgroeien in een rook- en tabaksvrije omgeving maakt dat kinderen en jongeren minder in de verleiding komen om te gaan roken. In de afgelopen jaren is, bijvoorbeeld met het Nationaal Preventieakkoord, ingezet op een geheel rookvrije onderwijsomgeving. In februari 2016 heeft de Tweede Kamer een amendement aangenomen op de Tabaks- en rookwarenwet⁶. Dit amendement schrijft voor dat in 2020 een onderwijsterrein volgens de wet geheel rookvrij moet zijn. Dit betekent te allen tijde een rookverbod op het gehele terrein, dat bovendien wordt aangeduid en gehandhaafd. Per 1 augustus 2020 is de wettelijke verplichting (vastgelegd in een Algemene Maatregel van Bestuur⁷) ingegaan voor alle onderwijsvormen: primair onderwijs, voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs, hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs. Vanaf 1 januari 2021 wordt deze wetgeving actief gehandhaafd door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit.

In 2020 bleken nagenoeg alle onderwijsterreinen geheel rookvrij, volgens een peiling onder alle onderwijsvormen in 2020⁸. In deze rapportage beschrijven we de ervaringen, handhaving en belemmeringen rondom rookvrije onderwijsterreinen in 2021 in het voortgezet onderwijs (vo), middelbaar beroepsonderwijs (mbo), hoger beroepsonderwijs (hbo) en wetenschappelijk onderwijs (wo) en blikken we terug op de reeks eerdere monitoren (2015, 2016, 2018, 2020).

1.2 Onderzoeksmethode

Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van twee methoden. In navolging op peilingen in 2015, 2016, 2018 en 2020 is een online vragenlijst uitgezet onder respondenten van alle onderwijsvormen, behalve primair onderwijs. Daarnaast is een reeks (groeps)interviews gevoerd voor het verkrijgen van een beter inzicht in

² Het Nationaal Preventieakkoord is het akkoord dat in 2018 door meer dan 70 maatschappelijke organisaties en de Rijksoverheid is getekend met als doel om de gezondheid van Nederlanders te verbeteren door in te zetten op de thema's roken, problematisch alcoholgebruik en overgewicht. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/documenten/convenanten/2018/11/23/nationaal-preventieakkoord>

³ Trimbos-instituut: <https://www.rokeninfo.nl/effecten/gezondheid>

⁴ Centraal Bureau voor de Statistiek (2017). Zware rokers leven gemiddeld 13 jaar korter: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/37/zware-rokers-leven-gemiddeld-13-jaar-korter>

⁵ Volksgezondheidszorg.info: <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/roken/cijfers-context/huidige-situatie-volwassenen#!node-roken-naar-leeftijd>

⁶ Dik-Faber (2016). Wijziging van de Tabakswet ter implementatie van Richtlijn 2014/40/EU. <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vk12u1mqthwu>

⁷ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2020-218.html#d17e201>

⁸ Slot-Heijs, J.J., Singh, A.S., Dellas, V. & Huiberts, I. (2021). *Rookvrije onderwijsterreinen in 2020*. Utrecht: Mulier Instituut.

de betekenis van de resultaten. Het primair onderwijs is in de huidige peiling achterwege gelaten, omdat uit de eerdere monitoren naar voren is gekomen dat zij rookvrije onderwijsterreinen hebben en het primair onderwijs weinig aandacht behoeft. In bijlage 1 is een uitgebreide methodische verantwoording opgenomen.

Online vragenlijst

Voor vo en mbo is dit de vijfde in een reeks monitoren (2015⁹, 2016¹⁰, 2018¹¹ en 2020⁶). Respondenten van hbo en wo zijn voor de tweede keer bevraagd (2020⁶). De vragenlijst is opgesteld door het Mulier Instituut in afstemming met het Trimbos-instituut, de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Het veldwerk is uitgevoerd door Dienst Uitvoering Onderwijs in de periode van 8 november 2021 tot 8 december 2021. De resultaten zijn gebaseerd op de antwoorden van school-/teamleiders/docenten in het vo (n=809), schoolleiders van het mbo (n=103) en verantwoordelijken voor het rookbeleid op het hbo (n=17) en wo (n=13).

(Groeps)interviews

De kwalitatieve data zijn verzameld aan de hand van vier groepsinterviews en elf individuele interviews met in totaal 24 respondenten vanuit de verschillende onderwijsvormen (zie tabel 1.1). De deelnemers van de (groeps)interviews hadden in de online vragenlijst van 2020 aangegeven deel te willen nemen aan een vervolgonderzoek en daarbij hun contactgegevens achtergelaten, waarop zij zijn benaderd. In de interviews is gesproken over de handhaving en overtreding van het rookbeleid, roken buiten het onderwijsterrein en behoefte aan ondersteuning bij het handhaven van het rookbeleid. Er werd een geluidsopname gemaakt. De (groeps)interviews duurden gemiddeld een uur. De interviews werden uitgewerkt in een uitgebreide samenvatting en werden thematisch geanalyseerd.

Tabel 1.1 Overzicht van de verdeling van het aantal respondenten per onderwijstype en type interview.

Onderwijstype	Groepsinterviews	Individuele interviews	Respondenten
Hbo/wo	2	3	10
Mbo	1	2	4
Vo	1	6	10
Totaal	4	11	24

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de ontwikkeling van rookvrije onderwijsterreinen tussen 2015-2021 beschreven. Vervolgens wordt uiteengezet wat de stand van zaken anno 2021 is en wat plannen zijn van scholen die op dit moment niet geheel rookvrij zijn. In hoofdstuk 3 komt de handhaving aan de orde: in hoeverre wordt er nog gerookt op het onderwijsterrein, hoe gaat de handhaving en tegen welke belemmeringen lopen de onderwijslocaties aan? Hoofdstuk 4 gaat in op de handhaving buiten het onderwijsterrein en in hoofdstuk 5 wordt uiteengezet hoe respondenten denken over het rookvrij maken van onderwijsterreinen in Nederland, hoe zij terugkijken op hun implementatie en borging van het rookvrij maken en hoe zij de communicatie en ondersteuning vanuit het ministerie van VWS en het Trimbos-instituut hebben ervaren. In hoofdstuk 6 volgt de conclusie van dit onderzoek. Omdat deze peiling de laatste in een reeks peilingen is, wordt in hoofdstuk 7 op de ontwikkelingen in de afgelopen jaren teruggeblikt. In elke paragraaf worden

⁹ Verhoofstad, A. & Reijgersberg, N. (2015). *Rookvrije schoolterreinen: tabellenrapportage rookvrije schoolterreinen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs*. Utrecht: Mulier Instituut.

¹⁰ Breedveld, K. & Lammertink, N. (2016). *Rookvrije schoolterreinen - 2016*. Utrecht: Mulier Instituut.

¹¹ Dellas, V., Singh, A.S. & Slot-Heijs, J.J. (2018). *Op weg naar rookvrije schoolterreinen*. Utrecht: Mulier Instituut.

eerst de resultaten van de vragenlijst beschreven. Daarna volgen de resultaten van de interviews. De paragraaf 'Plannen van scholen die niet of gedeeltelijk rookvrij zijn' bevat geen resultaten uit de interviews.

Opmerkingen vooraf bij het lezen

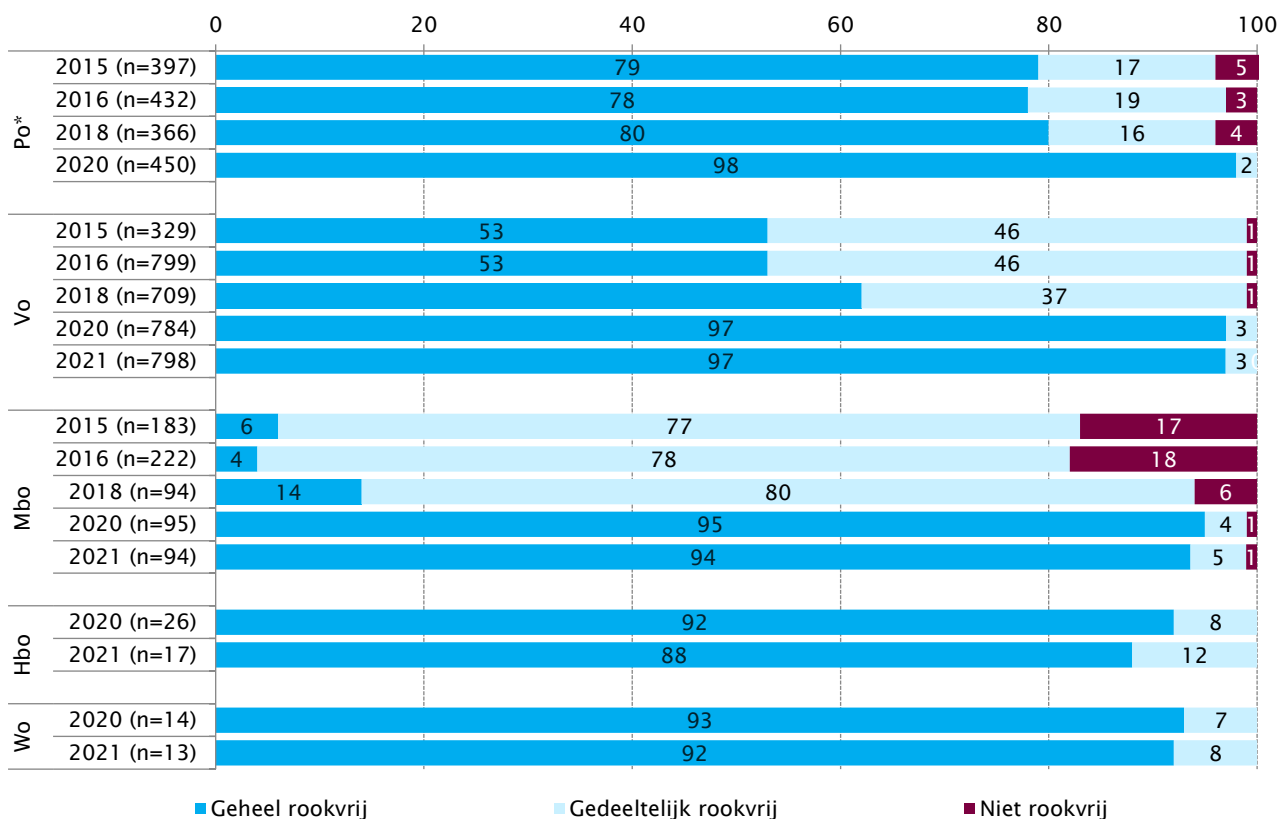
- In de rapportage wordt gesproken over 'onderwijslocaties'. Het kan voorkomen dat een onderwijsinstelling uit meerdere locaties bestaat. De respondent is gevraagd om de vragenlijst in te vullen voor de locatie waar de respondent zelf werkzaam is. Een groot deel van de respondenten betreft personen in leidinggevende functies, zoals (adjunct)directeur, (con)rector, afdelings- of teamleider/-coördinator. Een enkele keer is de vragenlijst ingevuld door personen in andere functies, zoals een zorgcoördinator, docent/leerkracht of facilitair manager/medewerker.
- In de rapportage wordt onderscheid gemaakt tussen geheel rookvrij, gedeeltelijk rookvrij en niet rookvrij. Geheel rookvrij betekent dat nergens op het onderwijsterrein mag worden gerookt. Gedeeltelijk rookvrij betekent dat bepaalde plekken rookvrij zijn, maar dat er ook plekken zijn waar wel gerookt mag worden (bijvoorbeeld een rookzone of rookhok). Onder een niet rookvrij onderwijsterrein wordt verstaan dat er geen regels zijn met betrekking tot roken, dus overal op het onderwijsterrein mag worden gerookt.
- De aantallen van de respondenten waarop de resultaten zijn gebaseerd, verschillen per onderwijstype. Met name voor het hbo en wo zijn de resultaten gebaseerd op een relatief kleine groep respondenten; een gevolg van aanzienlijk minder locaties binnen het hbo en wo vergeleken met het vo en mbo. Statistisch significante en relevante verschillen in resultaten tussen verschillende onderwijsvormen en ten opzichte van de vorige metingen beschrijven we in de tekst of figuren. Dit is voor het hbo/wo lastiger vanwege de kleine groep respondenten.
- In de rapportage wordt gesproken over rookvrije terreinen. Hiermee wordt bedoeld dat een rookvrij beleid geldt en niet dat dit beleid per definitie wordt nageleefd.

2. Ontwikkeling rookvrije onderwijsterreinen 2015-2021

Realisatie rookvrije onderwijsterreinen

Sinds 1 augustus 2020 is het voor onderwijsinstellingen wettelijk verplicht om een geheel rookvrij onderwijsterrein te hebben. Vanaf dat moment bleken nagenoeg alle onderwijslocaties een rookvrij beleid te hebben ingevoerd (figuur 2.1). Enkele onderwijslocaties waren gedeeltelijk of niet rookvrij. In 2021 is deze situatie onveranderd. Nog steeds zijn er onderwijslocaties die niet geheel rookvrij zijn en daarmee niet aan de wettelijke verplichting voldoen. Dit geldt voor 3 procent van de onderwijslocaties in het vo, 6 procent van het mbo, 12 procent in het hbo¹² en 8 procent in het wo.

Figuur 2.1 Ontwikkeling percentage rookvrije onderwijsterreinen van 2015 tot 2020 voor po, en 2015 tot 2021 voor vo, mbo, hbo en wo (in procenten)

Bron: Verhoofdstad & Reijgersberg, 2015; Breedveld & Lammertink, 2016; Dellas et al., 2018; Slot-Heijs et al., 2021; Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

*Primair onderwijs (po) is in 2021 niet in het onderzoek meegenomen.

Uit de interviews komt naar voren dat het creëren van draagvlak bij personeelsleden en leerlingen heeft bijgedragen aan een succesvolle realisatie van een rookvrij onderwijsterrein. Een drietal factoren draagt volgens de respondenten bij aan het realiseren van draagvlak. Ten eerste hebben scholen positieve ervaringen wanneer het rookbeleid onderdeel is van een groter gezondheids- of vitaliteitsbeleid, zoals de Gezonde School op het vo en mbo. Deze insteek zorgt voor minder focus op het niet mogen roken en meer op gezonde leefstijl in bredere zin. Ten tweede hebben respondenten van onderwijslocaties positieve ervaringen wanneer het rookbeleid, al dan niet als onderdeel van een groter beleid, wordt vormgegeven

¹² Het aandeel gedeeltelijk rookvrije onderwijsterreinen lijkt gestegen van 8 naar 12 procent, maar dit is geen significant verschil, dus van een 'echte' stijging is geen sprake. Dit komt door de relatief kleine aantallen waarop deze percentages gebaseerd zijn.

door een team met verschillende afgevaardigden, zoals docenten, leerlingen, ouders, medewerkers van de communicatieafdeling en, met name bij hbo en wo, met andere gebruikers (zoals bedrijven op en rondom het onderwijsterrein. Ten derde zien de respondenten dat een rookverbod in verschillende publieke ruimtes wordt gezien als iets van *'deze tijd'*, omdat in de afgelopen decennia geleidelijk op steeds meer plekken een rookverbod is ingevoerd, zoals in ziekenhuizen, vliegtuigen, openbaar vervoer, restaurants/café's en winkelcentra. Dit zorgt voor meer begrip voor het rookbeleid op het onderwijsterrein, ook van rokers.

Gedeeltelijk en niet rookvrije onderwijsterreinen

Onderwijslocaties die gedeeltelijk rookvrij zijn (n=32, waarvan 24 vo), hebben meestal een afgebakende rookzone op het onderwijsterrein waar studenten/leerlingen (n=10) en/of personeelsleden (n=17) mogen roken. Waarbij, op het vo, een deel van de onderwijslocaties alleen het terrein rondom de ingang rookvrij heeft gemaakt (n=12). Door enkele respondenten van hbo-/wo-locaties wordt benoemd dat hun onderwijslocatie op een campus ligt, waar een aantal rookzones gecreëerd zijn voor alle gebruikers op de gehele campus (n=3).

De redenen voor onderwijslocaties om niet (n=1) of gedeeltelijk (n=32) rookvrij te zijn, verschillen tussen de onderwijsvormen. Bij het vo komt duidelijk naar voren dat er ruimte wordt gemaakt voor personeelsleden die willen roken. Bij mbo-locaties is de voornaamste reden om te voorkomen dat er overlast wordt veroorzaakt in de directe omgeving van het onderwijsterrein. Respondenten werkzaam op hbo-/wo-locaties geven aan onderdeel te zijn van een grotere campus en andere organisaties (zoals bedrijven en zorginstellingen) ander rookbeleid hebben. Er wordt daarom voorkeur gegeven aan enkele gedoogplekken op de campus.

Van de geïnterviewden werkten drie op een onderwijslocatie met een gedeeltelijk rookvrij onderwijsterrein. Dit betreft twee onderwijsterreinen in het vo en één in het wo. Uit de interviews bleek dat de redenen voor het hebben van een gedeeltelijk rookvrij onderwijsterrein vergelijkbaar zijn met de redenen die uit het vragenlijstonderzoek naar voren kwamen.

Op één vo-locatie is voor personeelsleden een rookhok ingericht. Deze staat uit het zicht van leerlingen, bij de parkeerplaats. Het is volgens de respondent een ontmoedigende plek, omdat het een stuk lopen is vanaf het schoolgebouw en het *'vies'* is, *'zelfs hangjongeren komen er niet'*, aldus de desbetreffende respondent. De andere vo-locatie heeft een rokersplek op de hoek van het onderwijsterrein. Daar mogen enkel de bovenbouwleerlingen roken. Om te voorkomen dat toch onderbouwleerlingen tussen de bovenbouwleerlingen gaan roken, zijn aparte pauzes ingevoerd voor boven- en onderbouwleerlingen. Op dezelfde onderwijslocatie roken de docenten op het terras van de docentenkamer, uit het zicht van de leerlingen, zo vermoedt de respondent. De wo-locatie heeft een viertal gedoogzones. De wo-instelling heeft zowel met een geheel als gedeeltelijk rookvrij onderwijsterrein geëxperimenteerd. Een geheel rookvrij onderwijsterrein was volgens de respondent niet te handhaven. Het terrein is te groot en onderdeel van een grotere campus. De respondenten van de 'rookvrije' hbo-/wo-locaties herkennen deze belemmering en pleiten daarom voor een gedeeltelijk rookvrij onderwijsterrein. Ideeën die zij daarvoor aandragen zijn: het gratis of voor weinig geld aanbieden van draagbare asbakken en het plaatsen van rookabri's of een rookzone. Vanwege de grootte van het terrein zou het plaatsen van rookabri's of op een andere wijze concentreren van het rookafval eveneens financieel voordeliger zijn. Het schoonhouden van een groot terrein is namelijk erg kostbaar.

'Ik snap dat een abri niet mag, maar dat zou fijn zijn om het wat netter te houden. Drie keer per dag schoonmaken kost hartstikke veel geld. En hier wordt het opgeveegd, en daar worden ze weer neergegoid.' (Respondent hbo).

De respondenten van geheel rookvrije mbo-en vo-locaties begrijpen het gemak van een gedeeltelijk rookvrij onderwijsterrein. Het voordeel van een gedeeltelijk rookvrij onderwijsterrein is volgens hen dat het overlast van rokers en rookafval vermindert. Wel vinden zij het belangrijk om roken te (blijven) ontmoedigen. Bijvoorbeeld door de plekken waar mag worden gerookt verder weg op het terrein te plaatsen, zodat het een stuk lopen is (in de regen).

Plannen van scholen die niet of gedeeltelijk rookvrij zijn

Van de respondenten werkzaam in het vo gaf 3 procent (n=24) aan dat de onderwijslocatie niet of gedeeltelijk rookvrij is. Vijf respondenten geven aan dat er op hun onderwijslocatie geen plannen zijn om rookvrij te worden (tabel 2.1): twee respondenten geven aan dat de directie dat zo heeft besloten, één respondent geeft aan dat roken voor personeel gefaciliteerd blijft worden, één schoollocatie wil overlast in de buurt voorkomen door een rookplek te maken op het onderwijsterrein en op één schoollocatie is een alternatieve manier in werking gesteld om roken te ontmoedigen:

‘Leerlingen hangen al rokend voor de ingang met het idee dat wij hen niets kunnen maken. Op het terrein hebben we zicht op hen, zijn ze zelf verantwoordelijk voor het schoonhouden, staan ze door ons geregistreerd als roker en vragen we ouders van leerlingen van 16 - 18 of hun zoon/dochter van hen toestemming heeft. Het aantal rokers neemt hierdoor af en dat is ons belangrijkste doel.’ (Respondent vo).

Acht respondenten van het vo geven aan dat er wel plannen zijn om alsnog rookvrij te worden. In het vo heeft het rookvrij maken van het onderwijsterrein meestal om praktische redenen nog geen prioriteit gehad (zoals verbouwing), maar vinden respondenten het wel belangrijk om roken bij leerlingen te ontmoedigen. Elf respondenten zijn niet op de hoogte van eventuele plannen.

Van de zes respondenten werkzaam in het mbo geven twee aan dat de instelling geen plannen heeft om rookvrij te worden (tabel 2.1). Zij geven aan dat dit komt omdat de onderwijslocatie geen goed beleid voert of omdat studenten er toch voor kiezen om te roken. De overige vier respondenten zijn niet op de hoogte van eventuele plannen.

Eén respondent werkzaam in het hbo geeft aan dat er plannen zijn om rookvrij te worden. De respondent licht toe dat het de bedoeling was om per 1 januari 2021 rookvrij te worden, maar dat de maatregel onuitvoerbaar bleek op een campus, ondanks alle inzet van betrokkenen. Er wordt dus gepoogd om de onderwijslocatie rookvrij te maken, maar men ervaart nog te veel uitdagingen om dit te realiseren. De andere twee hbo-/wo-onderwijslocaties geven beide aan geen andere of betere mogelijkheden te zien dan het handhaven van de gedoogplekken die er nu zijn.

Tabel 2.1 Plannen op onderwijslocaties die niet of gedeeltelijk rookvrij zijn om geheel rookvrij te worden (in aantallen)

	Vo (n=24)	Mbo (n=6)	Hbo/wo (n=3)
Wel plannen	8	0	1
Geen plannen	5	2	2
Weet niet	11	4	0

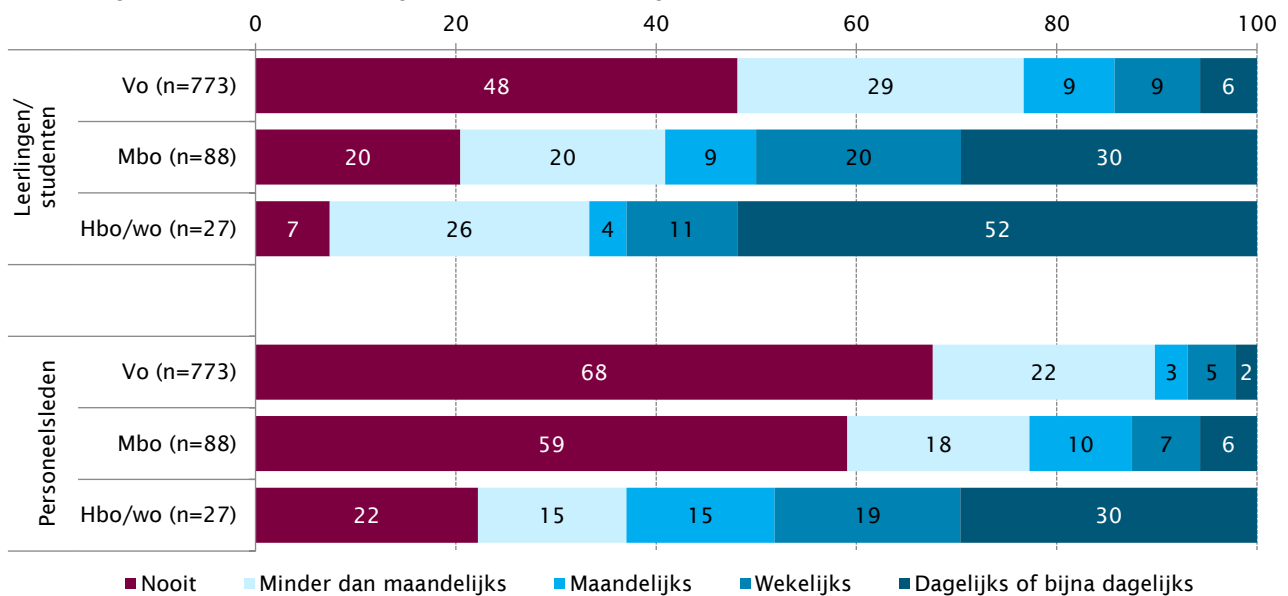
Bron: Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

3. Handhaving

Frequentie van en redenen voor overtreden rookverbod

Op de onderwijslocaties met een geheel rookvrij beleid, wordt op een deel nog wel stiekem gerookt, met name door studenten in het mbo en hbo/wo (figuur 3.1). Binnen het mbo wordt op de helft van de onderwijslocaties nog minimaal wekelijks op het terrein gerookt (20% wekelijks, 30% bijna dagelijks). Binnen het hbo en wo geldt op de helft van de onderwijslocaties dat er (bijna) dagelijks gerookt wordt door studenten (52%). Personeelsleden roken in mindere mate op het onderwijsterrein, maar met name in het hbo en wo wordt met enige regelmaat door personeelsleden gerookt terwijl op het onderwijsterrein een rookvrij beleid geldt.

Figuur 3.1 Frequentie waarop leerlingen/studenten en personeelsleden op het onderwijsterrein roken terwijl deze een rookvrij beleid hebben (in procenten)

Bron: Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

Respondenten van het mbo en vo geven in de interviews aan dat het rookbeleid vrijwel niet (meer) wordt overtreden op het onderwijsterrein. Redenen die hiervoor worden gegeven zijn dat het onderwijsterrein al meerdere jaren rookvrij is en/of dat het beleid duidelijk is ‘er wordt niet gerookt, punt’ en/of met borden is aangegeven dat het een rookvrij onderwijsterrein is. De weinige keren dat het nodig is om personeelsleden of leerlingen aan te spreken op het overtreden van het rookbeleid, leveren verschillende reacties op. Voorbeelden van argumenten die worden aangevoerd voor het roken op het onderwijsterrein zijn dat er onvoldoende tijd is om het terrein te verlaten om te roken of dat de roker ‘snel’ weer weg is.

De reden dat personeelsleden op het onderwijsterrein roken, zo vermoeden respondenten onder andere op basis van terugkoppeling van rokers, is dat roken voor hen een moment van ontspanning is. Bij rokende personeelsleden is er volgens de respondenten vaak sprake van een verslaving. Terwijl het bij rokende leerlingen volgens de respondenten van het vo en mbo in de meeste gevallen gaat om aspecten als meedoen en uitproberen.

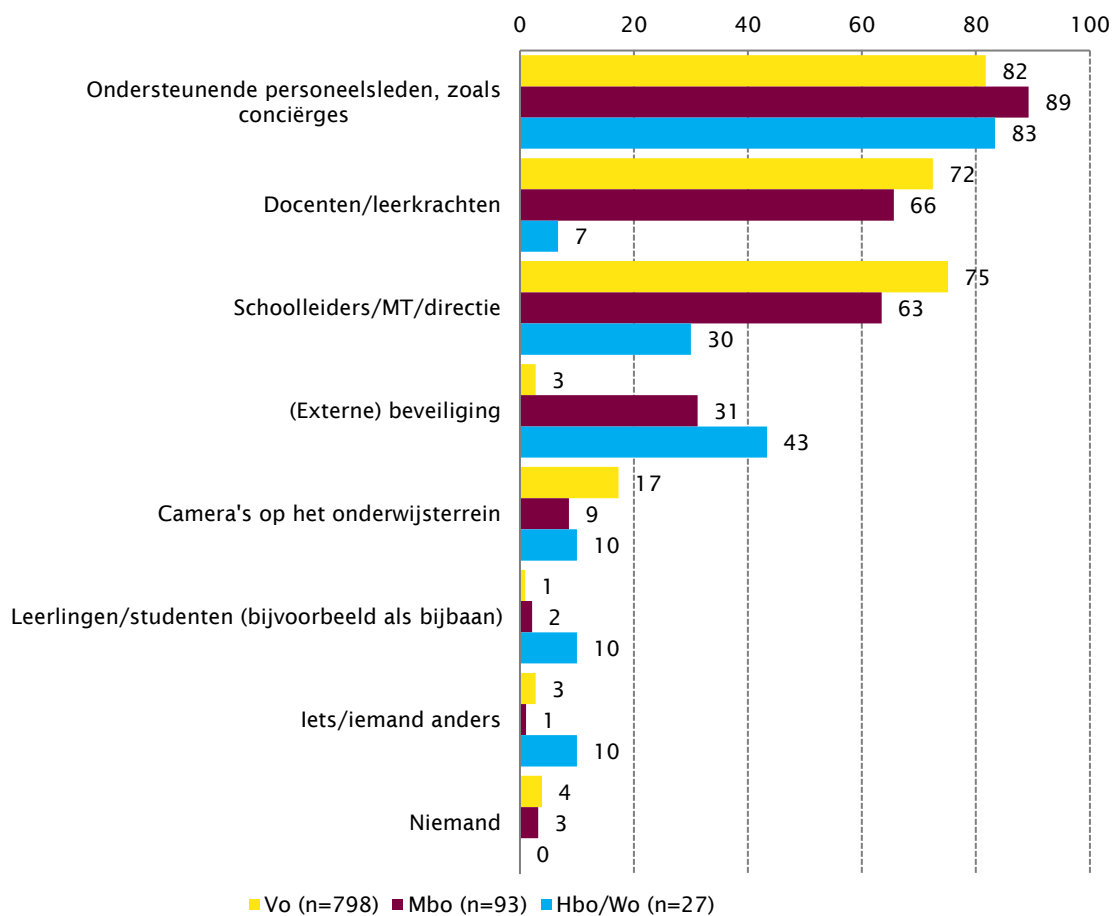
‘Het gaat bij docenten toch echt om verslaving. Bij leerlingen heeft het toch wel te maken met pubertijd en met “peer pressure”. Ook wel een beetje stoer doen soms en erbij willen horen. Vooral als je al tot de “stoute” groep behoort.’ (Respondent vo).

Respondenten geven aan zich ervan bewust te zijn dat zowel meedoen als uitproberen uiteindelijk kan leiden tot een verslaving. De respondenten van de hbo- en wo-locaties benoemen dat het fenomeen ‘zien roken doet roken’ meer op jongere scholieren van toepassing is dan op studenten/volwassenen. Voor scholieren is het belangrijk om geen andere rokers op het terrein te zien, want dan zijn zij minder geneigd te starten met roken.

Manieren van handhaving

Omdat op rookvrije (gedeeltes van) rookvrije onderwijsterreinen toch nog door leerlingen/studenten en/of personeelsleden wordt gerookt, is handhaving een belangrijk onderdeel van de uitvoering van het rookvrij beleid op een onderwijsterrein. Uit de resultaten in 2020 bleek dat handhaving van het rookverbod grotendeels door het personeel van de betreffende onderwijslocaties werd gedaan. Dit jaar is in meer detail uitgevraagd wat de functie is van personeelsleden die de handhaving uitvoeren. Daaruit blijkt dat met name ondersteunende personeelsleden, zoals conciërges, de handhaving van het rookverbod uitvoeren (figuur 3.2). Dit geldt voor alle onderwijsvormen. In het vo en mbo is de handhaving een gedeeltelijke verantwoordelijkheid van het hele personeel. Op veel onderwijslocaties worden ook docenten/leerkrachten en schoolleiders/MT/directie ingezet voor de handhaving. In het hbo/wo wordt naast ondersteunend personeel de (externe) beveiliging ingezet ten behoeve van de handhaving (43%). Er is bijna geen enkele onderwijslocatie die niet handhaaft (n=3).

Figuur 3.2 Manieren waarop handhaving volgens respondenten in 2021 wordt vormgegeven bij onderwijslocaties die geheel of gedeeltelijk rookvrij zijn (in procenten, meer antwoorden mogelijk)

Bron: Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

Een derde van de respondenten (33%) geeft in de vragenlijst aan dat zij reactief handhaven, dat wil zeggen: ze grijpen in als er wordt geconstateerd dat iemand op het onderwijsterrein rookt (niet in figuur). Er wordt weinig gesurveilleerd op het onderwijsterrein om te kijken of er wordt gerookt (proactief handhaven, 11%). De helft van de respondenten (53%) geeft aan dat op hun onderwijslocatie zowel proactief als reactief wordt gecontroleerd op het naleven van het rookvrij beleid. Enkele onderwijslocaties geven de handhaving op een andere manier vorm (3%). Er zijn op dit punt geen grote verschillen gevonden tussen de verschillende onderwijsvormen.

Geïnterviewden geven aan dat het rookbeleid op het mbo en vo voornamelijk wordt gehandhaafd door personen die werkzaam zijn op de onderwijslocatie. Dit is in lijn met de resultaten uit de vragenlijst. Mbo- en vo-locaties zien het rookbeleid als een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Sommige onderwijslocaties hebben ervaring met het inzetten van externe handhavers. Hieruit zijn twee belangrijke lessen geleerd. Ten eerste is het belangrijk dat de handhavers beschikken over didactische vaardigheden voor het aanspreken van jongeren. Ten tweede is het aan te raden dat de handhavers niet te jong zijn, waardoor zij niet te dichtbij de leerlingen staan en te veraf van het personeel:

‘We hebben sinds een maand of drie, vier toezichthouders via Randstad. Meestal studenten, die wat bij willen verdienen. Die lopen wel tegen problemen aan in het aanspreken. Ten eerste zijn het onbekende gezichten ten tweede ze zijn zestien, zeventien. Dat is ook al wat anders, of je nu een student of een personeelslid aanspreekt. Die hebben wel problemen gehad.’ (Respondent mbo).

Op een wo-locatie zijn wel positieve ervaringen met het inzetten van jongere handhavers. Jongere handhavers waren eigen studenten, zogenaemde terreincoaches, die een training hebben gevolgd in het aanspreken van rokers. Respondenten van het hbo/wo spreken eveneens over een gezamenlijke verantwoordelijkheid over het aanspreken van overtreders van het rookbeleid. Al is die gezamenlijke verantwoordelijkheid volgens hen moeilijk te realiseren vanwege de grote omvang van het terrein. Daarom zetten hbo-/wo-locaties bewust (externe) rookhandhavers in.

Consequenties bij overtreding

Op de meeste onderwijslocaties worden leerlingen/studenten, personeelsleden of externen aangesproken als zij roken op het onderwijsterrein (tabel 3.1). In het mbo en hbo/wo is dit voor veel onderwijslocaties de enige actie voor studenten die zich niet houden aan de voorschriften. Op de helft van de vo- onderwijslocaties worden ouders op de hoogte gebracht dat hun kind het rookverbod heeft overtreden (52%). Ook gaat een kwart van de vo-locaties in gesprek met de leerlingen (met/zonder ouders) of de vo-locaties verbinden sancties aan de overtreding van het rookverbod zoals corvee en nablijven. Op bijna de helft van de vo- en mbo-locaties wordt na aanspreken een gesprek met een leidinggevende opgelegd aan rokende personeelsleden (46%). Dit geldt op één derde van de hbo-/wo-locaties. Voor externen worden naast aanspreken nauwelijks extra maatregelen genomen als zij op het onderwijsterrein roken.

Tabel 3.1 Actie(s) die volgt/volgen als leerlingen/studenten, personeelsleden of externen het rookbeleid overtreden (in procenten, meer antwoorden mogelijk, minimaal één onderwijsvorm 20%*)

	Vo (n=762)	Mbo (n=90)	Hbo/Wo (n=30)
Leerlingen/studenten			
Aanspreken op overtreden rookverbod	89	94	100
Ouders worden op de hoogte gebracht dat hun kind het rookverbod heeft overtreden	52	3	**
Gesprek met een mentor/docent/schoolarts (of ander persoon) <u>zonder</u> de ouder(s)/verzorger(s)	24	26	13
Corvee	24	3	**
Nablijven	25	1	**
Gesprek met een mentor/docent/schoolarts (of ander persoon) <u>met</u> de ouder(s)/verzorger(s)	21	8	**
We bieden een traject aan om te stoppen met roken	4	4	20
Personeelsleden			
Aanspreken op overtreden rookverbod	73	83	80
Gesprek met de leidinggevende	46	46	33
Aanbod traject om te stoppen met roken	15	17	33
Externen			
Zij worden aangesproken op hun rookgedrag	88	89	97

Bron: Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

*Zie bijlage 2 voor alle antwoorden.

**Geen antwoordoptie voor hbo/wo respondenten.

In de interviews komt naar voren dat handhaven voornamelijk inhoudt dat rokers worden aangesproken op hun overtreding. In sommige gevallen worden op het vo (bij herhaling van de overtreding) ouders, mentoren of leidinggevendenden op de hoogte gesteld van de overtreding en volgt er een gesprek. Het komt voor dat ouders weten dat hun kind rookt en dit niet erg vinden en/of het zien als iets dat hoort bij de leeftijd.

Een respondent van het vo gaf als advies mee dat in het geval van rokende groepjes leerlingen het aanspreken van de leider uit het groepje het beste werkt. Op het hbo/wo blijft het bij het attenderen van de roker op het rookverbod. Een respondent wijst erop dat het optreden na overtreding gepaard gaat met juridische onduidelijkheden over wat wel en niet mag. Zoals het noteren van gegevens of het schorsen van een student.

In de groepsinterviews is door middel van het voorleggen van casussen gesproken over in hoeverre het aanspreken van leerlingen verschilt in het aanspreken van collega's. De meningen hierover waren verdeeld. Zo gaf iemand aan een collega apart te nemen om diegene niet voor het blok te zetten in aanwezigheid van leerlingen, terwijl een ander aangaf zelf voor het blok te worden gezet door een collega wanneer hij/zij zich niet houdt aan het rookverbod. Het niet (durven) aanspreken van personeelsleden gaat volgens sommige geïnterviewden gepaard met het bang zijn om de collegiale relatie te verstoren.

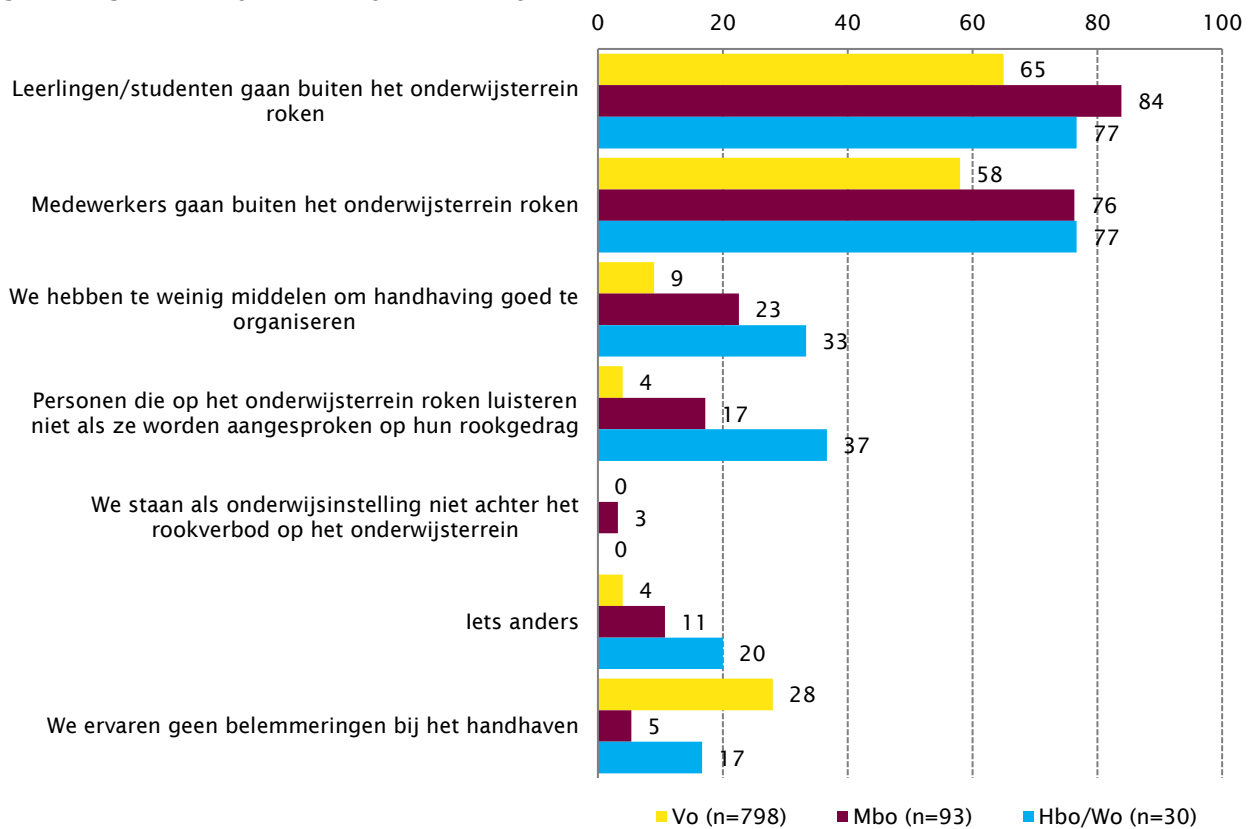
Belemmeringen bij handhaving

Binnen het vo (72%), mbo (95%), hbo/wo (83%) worden bij een groot deel van de onderwijslocaties belemmeringen ervaren bij de handhaving (figuur 3.3). Deze percentages zijn nagenoeg gelijk aan die van 2020 (niet in figuur). Voor alle onderwijsvormen komt, net als in 2020, als grootste belemmering naar

voren dat leerlingen/studenten en personeelsleden buiten het onderwijsterreinen gaan roken, hetgeen buiten de handhaving van de school valt.

Een aantal respondenten noemt andere belemmeringen. Die belemmeringen gaan veelal gaan over de gevolgen van het roken buiten het onderwijsterrein: iedereen moet door een wolk van rook lopen om op het terrein te komen, veel peukenoverlast bij de ingang en juist rookgedrag in het zicht bij de ingang (zie verder hoofdstuk 4). Respondenten van hbo-/wo-onderwijslocaties benoemen de moeilijkheid van handhaven vanwege het onderdeel zijn van een grotere campus. Een derde van de hbo-/wo-locaties geeft aan te weinig middelen te hebben om de handhaving te organiseren. Een enkeling noemt dat personeelsleden zich niet verantwoordelijk voelen en niet meehelpen met de handhaving.

Figuur 3.3 Belemmeringen die respondenten op hun onderwijslocatie ervaren bij het handhaven van het rookbeleid (in procenten, meer antwoorden mogelijk, alleen geheel/gedeeltelijk rookvrije onderwijslocaties)

Bron: Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

Uit de interviews is eveneens naar voren gekomen dat de grootste belemmering van het creëren van een rookvrij onderwijsterrein is dat rokers buiten het onderwijsterrein roken. Zo wordt (bij slechte weersomstandigheden) in portieken van woningen gerookt, bij winkels, en op fietspaden. Dit kan zorgen voor gevaarlijke situaties. Op het hbo/wo vormt ook de grootte van het terrein een belemmering bij het handhaven. Dat maakt handhaven door eigen personeelsleden op het gehele terrein moeilijk en kostbaar. Er zijn namelijk meerdere mensen tegelijkertijd nodig om overzicht te houden. Ondersteuning van buitenaf voor het handhaven is bij deze groep gewenst.

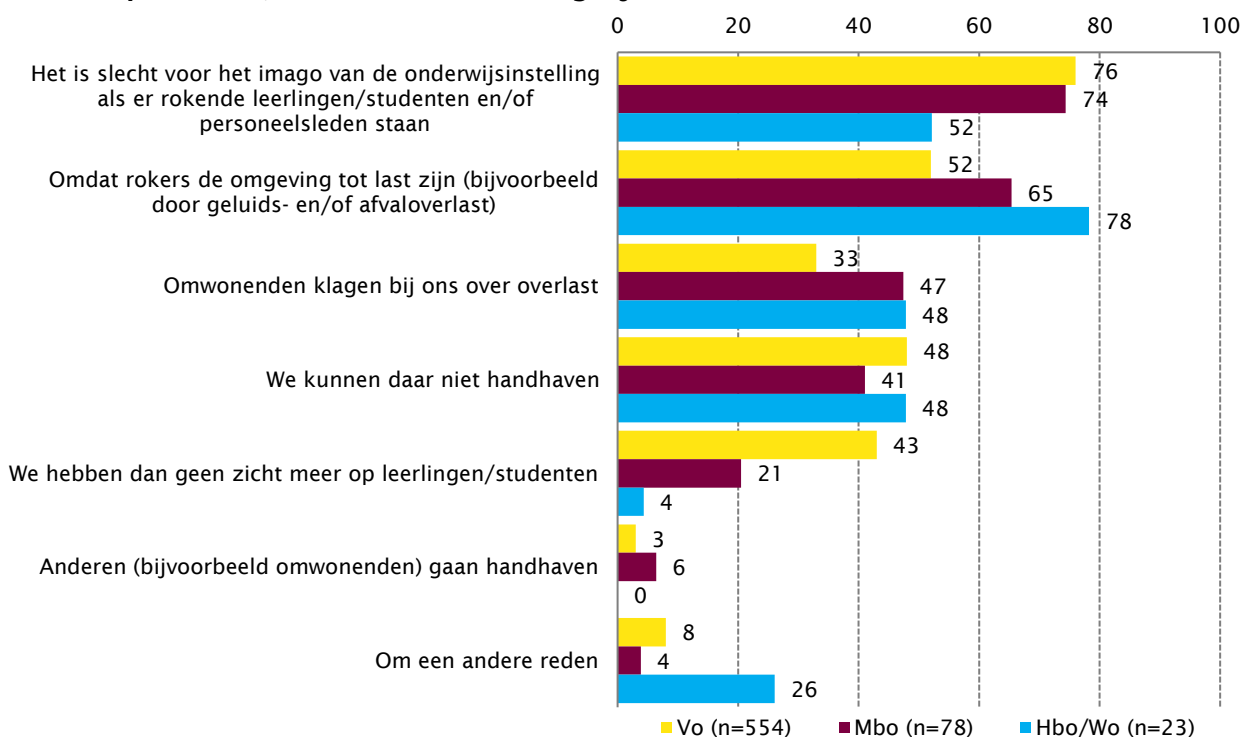
‘We wilden al vanaf begin samenwerken met gemeente, omdat er niet meer op ons terrein gerookt mag worden. Dan ga je automatisch naar gemeente toe, maar die hadden niet de urgentie en tijd en geld om mee te denken.’ (Respondent hbo).

Voor één mbo-locatie is het verplaatsen van de rokers geen probleem. Zij hanteren een ‘grijze’ zone. Dat is een gebied tussen het onderwijsterrein en de openbare ruimte waar personeelsleden en leerlingen mogen roken. Op deze plek staan banken en deze zone wordt eveneens gebruikt als ‘chillplek’ of om te lunchen. De gemeente weet van deze plek af. Er wordt op deze plek noch door de onderwijslocatie noch door de gemeente gehandhaafd.

4. Roken buiten het onderwijsterrein

In hoofdstuk 3 kwam naar voren dat een groot deel van de onderwijslocaties het roken van leerlingen/studenten of personeelsleden buiten het onderwijsterrein als een belangrijke belemmering ervaart bij de handhaving. Er is gevraagd naar de redenen waarom roken buiten het onderwijsterrein een belemmering vormt. Voor het vo (76%) en het mbo (74%) is het slechte imago van de onderwijsinstelling de belangrijkste reden. Dit wordt gevolgd door het tot last zijn voor de omgeving. Overlast is vooral een reden in het mbo (65%) en hbo/wo (78%). Ook klagende omwonenden en het niet kunnen handhaven maakt in alle onderwijsvormen dat zij het verplaatsen van roken naar buiten het onderwijsterrein een probleem vinden. Respondenten in het vo geven bovendien aan dat zij zicht willen houden op de leerlingen. Dit kan niet als leerlingen zich buiten het onderwijsterrein begeven (43%).

Figuur 4.1 Redenen waarom roken buiten het onderwijsterrein een belemmering is voor de onderwijslocaties waarvan leerlingen/studenten of personeel buiten het onderwijsterrein rookt (in procenten, meer antwoorden mogelijk)

Bron: Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

Overlast van sigarettenafval van rokers afkomstig van de onderwijslocatie en daarmee het oplopen van imagoschade werden ook in de interviews benoemd als belemmeringen. Waarbij imagoschade van de onderwijsinstelling de relatie van de onderwijsinstelling met de omgeving schaadt. Het aantal rokers buiten het terrein viel het afgelopen anderhalf jaar vanwege de coronamaatregelen mee, omdat het merendeel van de leerlingen en personeelsleden niet op de onderwijslocatie aanwezig was. Mogelijk neemt de overlast van rokers (weer) toe, zodra er weer sprake is van volledig fysiek onderwijs.

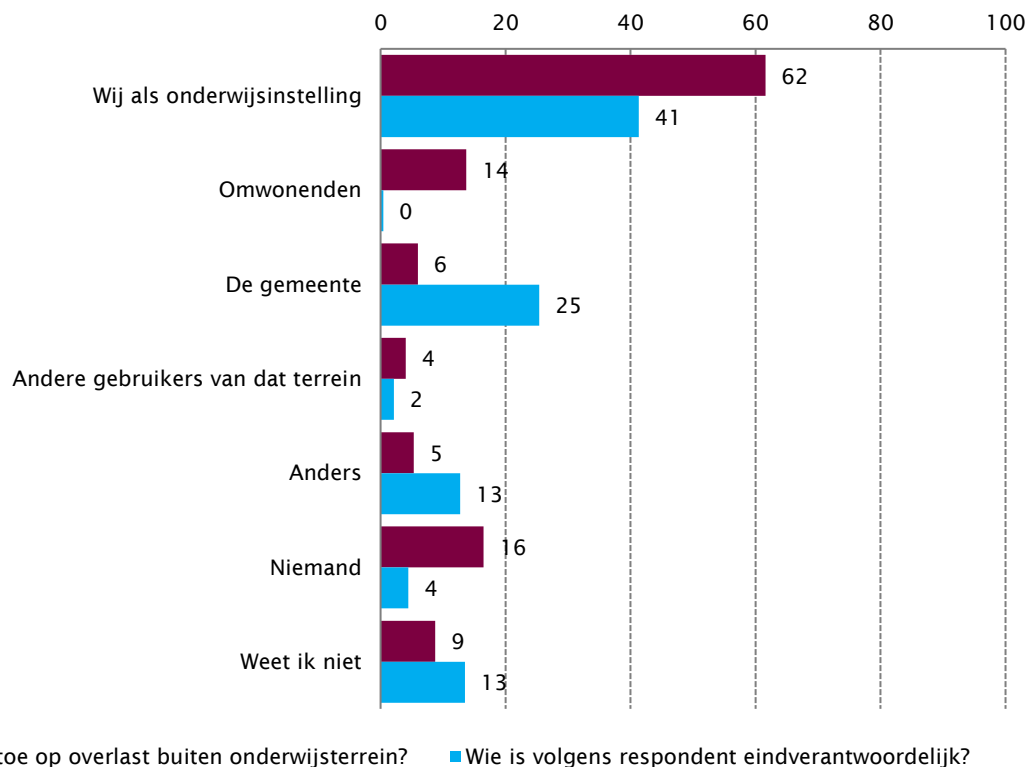
‘Wij zijn begonnen met echt een rookvrije school. Tot dat er klachten van de buurt kwamen. [...] want ja, wat doen de rokers dan: in de omgeving van school roken. Soms ook vlak voor het fietspad. Voor het terrein, waardoor ze het pad blokkeren.’ (Respondent vo).

Het komt voor dat buurtbewoners of winkeliers gaan handhaven door rokende leerlingen aan te spreken. Zij beschikken volgens de geïnterviewden niet altijd over de juiste vaardigheden om dit te doen. Dit kan vervelende situaties opleveren.

Verantwoordelijkheid handhaving roken buiten het onderwijsterrein

Op het merendeel van de ondervraagde onderwijslocaties (ongeacht onderwijsvorm) ziet de onderwijslocatie zelf erop toe dat roken buiten het onderwijsterrein geen overlast veroorzaakt (figuur 4.2). De gemeente speelt op weinig onderwijslocaties een rol in de handhaving (6%). Op de vraag wie eigenlijk eindverantwoordelijk is voor het voorkomen of tegengaan van overlast door roken buiten het onderwijsterrein, wordt de gemeente vaker aangewezen (25%), met name door respondenten uit het mbo (39%) en hbo/wo (40%, niet in figuur). Op vo-locaties wordt de eindverantwoordelijkheid vaker bij de onderwijsinstelling zelf neergelegd (44%). Bij het mbo (33%) en hbo/wo is dit een stuk minder (20%).

Figuur 4.2 Huidig toezicht op overlast door roken buiten onderwijsterrein (meer antwoorden mogelijk) en partij die volgens respondent eindverantwoordelijk is voor toezicht buiten onderwijsterrein (in procenten, n=941)

Bron: Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

Veel geïnterviewde respondenten zien het handhaven buiten het onderwijsterrein als de verantwoordelijkheid van de gemeente. In verband met vrees voor imagoschade handhaven de onderwijslocaties toch zelf. Volgens de respondenten is de gemeente degene die overlast van rokers en rookafval buiten het onderwijsterrein het beste kan handhaven.

Afspraken over roken in directe omgeving onderwijsterrein

In hoeverre afspraken zijn gemaakt met de gemeente over roken buiten het onderwijsterrein verschilt per onderwijsvorm. 12 procent van de vo-locaties, 32 procent van de mbo-locaties en 43 procent van de hbo-/wo-locaties heeft afspraken met de gemeente gemaakt over roken buiten het onderwijsterrein.

Uit de peiling blijkt dat een deel van de onderwijslocaties met omwonenden (17%) en/of andere gebruikers van het terrein (zoals bedrijven of winkeliers, 8%) afspraken heeft gemaakt, met name hbo-/wo-locaties (respectievelijk 27% en 20%). In het vo blijkt de helft van de onderwijslocaties met geen enkele partij afspraken te hebben gemaakt (45%).

Uit de interviews blijkt dat het voor onderwijslocaties soms een uitdaging is om afspraken te maken met de gemeente. Gemeenten hebben geen rol in dit beleid, waardoor niet alle gemeenten zich verantwoordelijk voelen en/of de middelen niet hebben om bij te dragen. Respondenten geven bijvoorbeeld aan dat de gemeente geen asbakken kan of wil neerzetten, geen middelen heeft voor handhaving of dat het in het algemeen moeilijk is om de situatie van rokende leerlingen buiten het onderwijsterrein aan te pakken.

‘Als ik het aanvraag, dan belandt het steeds op iemand anders zijn bureau en die gaat dan kijken. En dan is het weer net iemand die dan weer vertrekt uit de organisatie. We zijn nu zoveel jaar verder en er is nog steeds niks gebeurd. Dat is wel jammer. [...] Kijk, we hebben veel gesprekken met de gemeente gehad. Dan zeggen zij altijd we vinden ook dat we jullie moeten helpen en we willen jullie helpen, maar dat gebeurt gewoon niet. [...] Een jaar geleden sprak ik met iemand van de gemeente en die zei toen van ja, eigenlijk kunnen we jullie niet helpen. Nou, dat is ook een antwoord. Dat is prima. Dan houden we op met het vragen.’ (Respondent vo).

Het zou volgens de respondenten goed zijn als gemeenten ondersteuning krijgen van het rijk op het thema rookbeleid in de omgeving rondom onderwijslocaties. Het rijk kan ondersteunen door 1) middelen vrij te maken voor handhaving, 2) ondersteuning bij het ontwikkelen van rookbeleid rondom de onderwijksomgeving en 3) ondersteuning bij juridische vraagstukken van rookbeleid.

Vanuit respondenten werkzaam het hbo en wo kwamen ook positieve ervaringen over samenwerking met de gemeente; soms vanuit verhalen van andere onderwijslocaties of uit eigen ervaring. Uit deze ervaringen bleek dat de desbetreffende gemeente de ‘rookvrije omgeving’ zelf hoog op de politieke agenda heeft staan.

‘Wij hebben wel goed overleg gehad met de gemeente. De gemeente was zelf ook al actief bezig, met een ‘stop roken beleid’. Dus als organisatie waren zij daar al mee bezig. Ook voor het stadhuis is bijvoorbeeld een rookvrije zone ingericht, maar daarnaast zijn ze ook met sportverenigingen, wijkverenigingen, speeltuinen in gesprek gegaan om die ook op te roepen om rookvrij te worden. Dat scheelt alweer, want dan zit je in dezelfde campagne, dezelfde koers.’ (Respondent hbo).

In de interviews hebben de respondenten van het hbo/wo meermaals gewezen op de complexiteit van het terrein waar de onderwijslocatie staat; er lopen openbare wegen (bijvoorbeeld fietspaden en busbanen) over het terrein heen en daarnaast zijn er zijn woningen en verschillende bedrijven aanwezig. Daarom is het voor hbo-/wo-onderwijslocaties het meest belangrijk om afspraken te maken.

5. Evaluatie implementatie rookvrije onderwijsterreinen

In februari 2016 heeft de Tweede Kamer een amendement aangenomen op de Tabaks- en rookwarenwet waarin stond dat alle scholen vanaf het schooljaar augustus 2020 geheel rookvrij moesten zijn. Scholen kregen vervolgens 4,5 jaar om dit te realiseren en konden daarbij ondersteuning vragen aan het Trimbos-instituut. In augustus/september 2020 werd vanuit het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een campagne ingezet om bij scholen onder de aandacht te krijgen dat de onderwijslocatie geheel rookvrij moest zijn. Inmiddels is de wettelijke verplichting ruim een jaar in werking. In dit hoofdstuk staat de mening van de respondenten centraal over het belang van rookvrije onderwijsterreinen en de implementatie op hun onderwijslocatie.

Het draagvlak om een geheel rookvrije schoolomgeving te creëren is groot: 93 procent van de respondenten vindt het goed dat alle onderwijsterreinen in Nederland geheel rookvrij moeten zijn (figuur 5.1). *'Roken, weg ermee. Kan niet meer (in deze tijd). Voltooid verleden tijd.'* Een groot deel van de respondenten is tevreden over de implementatie (82%) en de borging (83%) van het rookbeleid op hun onderwijslocatie.

'We hebben lang rokende leerlingen gehad, dat was een aardige strijd. Op dit moment hebben we geen rokende leerlingen meer, ze hebben onze school afgerond. Dat voorkomt ook kopieergedrag.' (respondent vo).

'Leerlingen mogen al veel langer niet roken op het schoolterrein waardoor het volledig rookvrij maken van het schoolterrein zonder problemen verliep.' (respondent vo).

De daadwerkelijke naleving van een rookvrij onderwijsterrein blijft echter een uitdaging. Rokers verplaatsen zich vaak naar buiten het rookvrije onderwijsterrein om alsnog te roken.

'Wij als onderwijsinstelling worden voor een voldongen feit gesteld dat er niet meer gerookt mag worden, maar het roken stopt hier niet mee en wordt alleen maar verplaatst en waar we dus meer overlast door krijgen en het niet meer ons terrein is om hier grip op te houden.' (respondent hbo).

'Het doel van de wet is niet gehaald. Studenten en medewerkers staan nu net buiten het terrein te roken, handhaven hier is vrijwel onmogelijk omdat zij goed weten dat ze daar wel mogen roken, wij hebben geen argument om ze daar weg te krijgen. Wanneer besloten wordt ook een bepaalde straal om onderwijsterreinen of in ieder geval ingangen rookvrij te maken, is handhaving beter te realiseren.' (respondent hbo).

Naast verbreding van de straal rondom het onderwijsterrein als mogelijke oplossing, spreken respondenten over het faciliteren van een rookplek op het onderwijsterrein, om rokers in het zicht te houden, te kunnen reguleren en om overlast in de buurt te voorkomen:

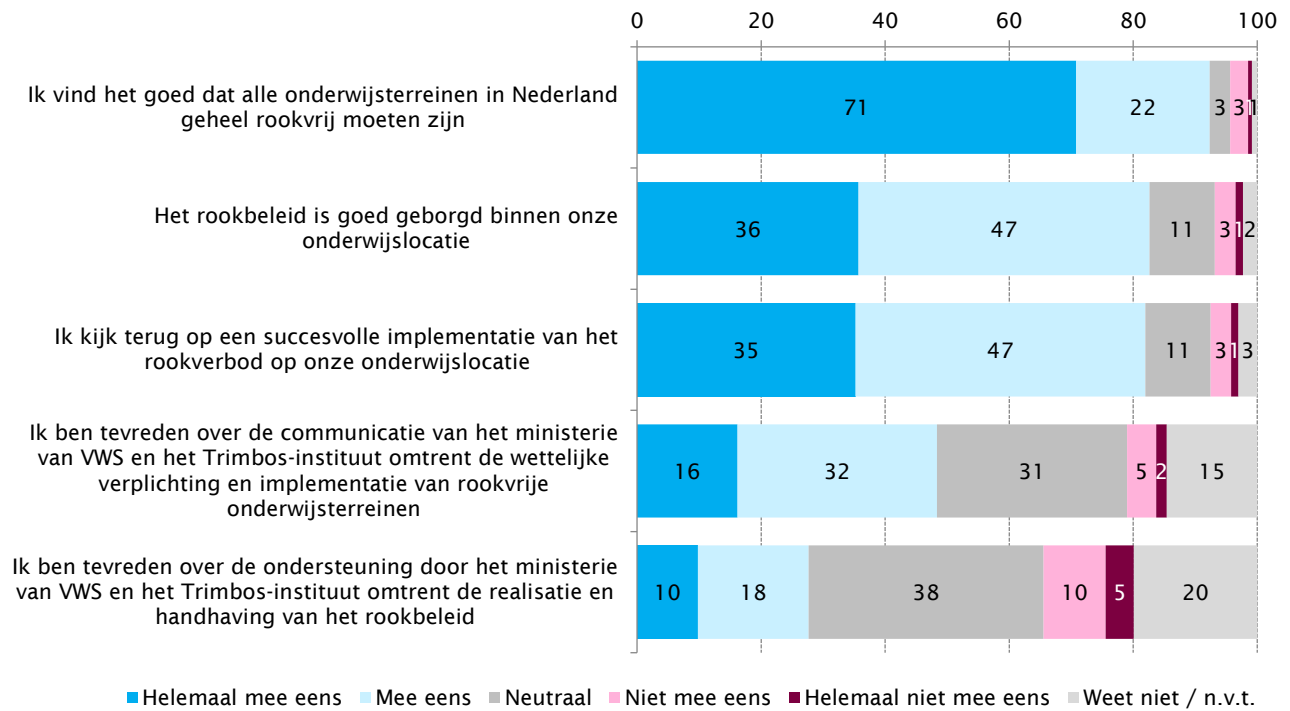
'Met een kleine rookplek op de locaties is naar mijns inziens beter te handhaven en dat geeft geen overlast in de omliggende gebieden.' (respondent mbo).

'Beter om toch op grote schoolterreinen een rookplek aan te wijzen om overlast voor omwonenden tegen te gaan.' (respondent mbo).

Op de vragen over de communicatie en ondersteuning van het ministerie van VWS en het Trimbos-instituut reageert een deel neutraal of met 'weet niet'. Uit de toelichtingen blijkt dat veel respondenten de

communicatie niet hebben meegekregen en/of geen ondersteuning hebben gevraagd/ gehad. De overige respondenten zijn over het algemeen tevreden over de communicatie (48%) en ondersteuning (28%).

Figuur 5.1 Mening van respondenten over rookvrije onderwijsterreinen en de realisatie daarvan in de afgelopen jaren (in procenten, n=921)

Bron: Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

6. Conclusie

Sinds 1 augustus 2020 is het wettelijk verplicht voor alle onderwijsvormen om een geheel rookvrij onderwijsterrein te hebben en de naleving daarvan te handhaven. Uit de peiling van 2020 bleek dat nagenoeg alle onderwijslocaties een geheel rookvrij onderwijsterrein hebben ingevoerd. Er is nog een kleine groep onderwijsterreinen waarbij dit niet het geval is.

Voortgezet onderwijs

Nagenoeg alle onderwijslocatie in het vo hebben een rookvrij beleid (97%) en op een meerderheid van deze onderwijslocaties wordt nooit meer (stiekem) gerookt door leerlingen (48%) of personeelsleden (68%). In het vo worden minder belemmeringen ervaren als het gaat om de handhaving van het rookbeleid dan in andere onderwijsvormen, hoewel de verplaatsing van rokers naar buiten het onderwijsterrein door een meerderheid van de respondenten in het vo als een belemmerend neveneffect wordt gezien. De handhaving is vaak een gedeelde verantwoordelijkheid van leidinggevenden, docenten en ondersteunend personeel. Een deel van de scholen in het vo werkt met sancties als leerlingen roken op het onderwijsterrein, bij andere onderwijstypen wordt dit nauwelijks gedaan. Meer dan bij de andere onderwijsvormen voelen respondenten van het vo zich verantwoordelijk voor het toezicht op overlast buiten het onderwijsterrein (44%).

Middelbaar beroepsonderwijs

Na een grote stijging in het percentage tussen 2018 en 2020, geldt op de meeste mbo onderwijslocaties vanaf 2020 een rookvrij beleid (95%). Enkele onderwijslocaties waren niet (1%) of gedeeltelijk (5%) rookvrij, en dat is in 2021 onveranderd gebleven. De meest genoemde reden voor het niet geheel rookvrij zijn is dat scholen willen voorkomen dat studenten buiten het onderwijsterrein gaan roken en daar eventueel overlast veroorzaken. Mogelijk voeren deze onderwijslocaties ook in de toekomst geen rookvrij beleid in. Op mbo-locaties met een rookvrij beleid wordt het verplaatsen van rokers naar buiten het onderwijsterrein als een uitdaging ervaren, omdat dit het imago van de onderwijslocatie kan schaden (74%) en mogelijke overlast voor omwonenden kan veroorzaken (65%). Al wordt op de onderwijslocaties gehandhaafd, toch wordt op de helft (50%) van de onderwijslocaties met een rookvrij beleid wekelijks stiekem door studenten gerookt.

Hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs

In het hbo (88%) en wo (92%) heeft een groot deel van de onderwijslocaties sinds de wettelijke verplichting is ingegaan een rookvrij beleid. In tegenstelling tot het vo en mbo houdt onderwijzend personeel zich in het hbo en wo in mindere mate bezig met handhaving. Op het hbo en wo gebeurt de handhaving vooral door het ondersteunend personeel (83%), zoals conciërges, en/of personen van de (externe) beveiliging (43%). Veel hbo- en wo-onderwijslocaties zijn gevestigd op een campus, waar ook andere partijen gevestigd zijn. Op campussen is het volgens de respondenten lastig om geheel rookvrij te zijn, ondanks het hebben van een rookvrij beleid. Dit komt door de grootte van het oppervlak van een campus en het feit dat andere organisaties daar gevestigd zijn die vaak ander beleid voeren met betrekking tot roken. Op een aantal campussen wordt daarom met gedoogzones gewerkt.

Evaluatie rookvrije onderwijsterreinen

Het draagvlak onder respondenten (ongeacht de onderwijsvorm) om alle onderwijsterreinen in Nederland geheel rookvrij te maken is groot (93% eens). De meeste respondenten kijken positief terug op de implementatie van het rookverbod (82%) en de borging ervan (83%) op hun onderwijslocatie. Het verplaatsen van rokers naar buiten het onderwijsterrein is een zorg die nu bij onderwijslocaties speelt. Maar de verwachting is dat het aandeel rokers, en daarmee de overlast van roken buiten het terrein, zal afnemen.

7. Reflectie periode 2015-2021

In de periode 2015-2021 is de ontwikkeling van een rookvrij beleid op onderwijsterreinen gemonitord. Reden om met de monitor te starten was een in 2014 aangenomen motie in de Tweede Kamer waarin de regering werd verzocht zich in te spannen voor 100 procent rookvrije onderwijsterreinen¹³. Geconcludeerd werd dat het po al grotendeels geheel rookvrij was, het vo ongeveer voor de helft en in het mbo nauwelijks rookvrije onderwijsterreinen waren. In 2016 bleef deze situatie onveranderd. In die peiling werd geopperd dat de ‘voorlopers’ inmiddels rookvrij waren, maar het moeilijk was om ‘de rest’ mee te krijgen. Geconstateerd werd dat het ontmoedigen van roken op dat moment minder aandacht kreeg dan in de jaren daarvoor. Vo- en mbo-locaties hadden verschillende argumenten om niet rookvrij te worden. Ze vreesden dat rokers elders gingen roken. Dan zouden rokers uit het zicht zijn en overlast kunnen veroorzaken. Op het mbo speelde bovendien mee dat studenten als volwassenen werden gezien. Mbo-onderwijslocaties wilden studenten eigen verantwoordelijkheid geven en ook hun personeelsleden faciliteren in hun rookbehoeften.

In datzelfde jaar, 2016, werd een amendement aangenomen dat een geheel rookvrij onderwijsterrein vanaf augustus 2020 wettelijk verplicht werd. Het gevolg was dat in 2018 een lichte stijging zichtbaar was in het aandeel onderwijsterreinen met een rookvrij beleid in het vo en mbo, maar van een geheel rookvrije onderwijsomgeving was nog geen sprake. Bij ingang van de wettelijke verplichting bleken nagenoeg alle onderwijsterreinen in het po, vo, mbo, hbo en wo een rookvrij beleid te hebben en werd dat beleid ook gehandhaafd. De meest genoemde redenen om het onderwijsterrein rookvrij te maken waren dat het wettelijk verplicht was, dat roken ontmoedigen binnen het landelijk beleid past, en dat het een verantwoordelijkheid van de onderwijsinstelling is om een gezonde leeromgeving te bieden. Slechts enkele onderwijsinstellingen kozen voor een gedeeltelijk rookvrij onderwijsterrein, omdat dat ze roken buiten het onderwijsterrein wilden voorkomen. Deze situatie is in 2021 onveranderd.

Groot draagvlak voor een rookvrije onderwijsomgeving

Het draagvlak om een geheel rookvrije schoolomgeving te creëren is groot: bijna alle respondenten vinden het goed dat alle onderwijsterreinen in Nederland geheel rookvrij moeten zijn (93%). Met name in po en vo vinden respondenten het hun verantwoordelijkheid om een gezonde leer- en werkomgeving voor leerlingen/studenten en personeelsleden te creëren, en daar past het ontmoedigen van roken bij. Bij rokers is over het algemeen begrip voor het creëren van een rookvrij onderwijsomgeving. Het algemene beeld in de samenleving dat roken schadelijk is en een rookverbod geldt op andere plekken, zoals cafés en winkelcentra, draagt bij aan het begrip om rookvrije onderwijsterreinen te realiseren.

Wettelijke verplichting doorslaggevend voor realisatie rookvrije onderwijsterreinen

De wettelijke verplichting lijkt doorslaggevend te zijn geweest om een geheel rookvrije onderwijsomgeving te creëren. De aanzienlijke stijging van het percentage rookvrije onderwijsterreinen tussen 2018 en 2020 laat dit zien. Mogelijk was een deel van de onderwijslocaties niet geheel rookvrij geworden als dit niet bij wet verplicht was. Wel staan de onderwijslocaties achter het ontmoedigen van roken op het onderwijsterrein.

Verplaatsen van rokers blijvend aandachtspunt

Het argument van onderwijslocaties om niet geheel rookvrij te worden, namelijk dat gevreesd werd voor de verplaatsing van rokers, is de gehele periode een aandachtspunt geweest. In de peilingen van 2015, 2016 en 2018 kwam dit argument duidelijk naar voren bij onderwijslocaties die niet geheel rookvrij waren.

¹³ Tweede Kamer 2014-2015, Motie Tabaksbeleid, 32 011, nr. 36.

Zij wilden toezicht blijven houden op de rokers en met name voor personeelsleden het roken kunnen faciliteren, meestal op een kleine afgebakende plek. Sinds de onderwijsterreinen geheel rookvrij moeten zijn vanwege de wetgeving, blijkt de verplaatsing van rokers inderdaad bij een deel van de onderwijslocaties een ongewenst neveneffect. Volgens deze onderwijslocaties levert dit (onwenselijke) situaties op die niet zouden ontstaan bij een gedeeltelijk rookvrij onderwijsterrein. De verplaatsing van rokers buiten het onderwijsterrein leidt tot overlast in de omgeving en (met name op hbo- en wo-campusen) voor sigarettenafval op het onderwijsterrein vanwege de afwezigheid van rookabri's. Enkele onderwijslocaties die nog geen geheel rookvrij onderwijsterrein hebben, dragen dit argument aan als reden om niet aan de wettelijke verplichting te voldoen.

Huidige uitdagingen: borging van rookvrije onderwijsterreinen en verduidelijking van verantwoordelijkheden

Het doel van het rookvrij maken van omgevingen is het beschermen van de volksgezondheid, in het bijzonder die van de jongeren. Door een rookvrij beleid op onderwijsterreinen komen jongeren minder in aanraking met roken. Daarmee moet worden voorkomen dat jongeren beginnen met roken. Inmiddels geldt op nagenoeg alle onderwijsterreinen een rookvrij beleid. De meeste onderwijslocaties voldoen daarmee aan de wettelijke verplichting. De invoering van het rookvrij beleid brengt echter nieuwe uitdagingen met zich mee. Het is belangrijk ervoor te waken dat onderwijslocaties zich niet genoodzaakt voelen het rookvrij beleid terug te draaien naar een gedeeltelijk rookvrij beleid.

Voor een daadwerkelijke verandering in rookgedrag, moeten onderwijsinstellingen het rookvrij beleid een aantal jaren volhouden. Het is de verwachting dat leerlingen/studenten en personeelsleden die al rookten bij de invoering van het rookbeleid, niet zullen stoppen met roken. Er is immers sprake van een verslaving. Zij worden wel ontmoedigd tijdens onderwijsdagen (op het terrein) te roken. Verandering in de rookcijfers, en daarmee beoogde winst van het rookvrij beleid, zal waarschijnlijk pas zichtbaar zijn in de nieuwe generatie leerlingen/studenten. Van die nieuwe generatie begint vermoedelijk een kleiner deel met roken, omdat zij opgroeien met rookvrije onderwijsterreinen.

De grootste uitdagingen waar onderwijslocaties nu en in de komende jaren voor staan zijn: overlast in de omgeving door verplaatsing van rokers buiten het onderwijsterrein en het moeilijk kunnen handhaven op grote campussen. Een goede samenwerking en duidelijke afspraken met de gemeente en andere gebruikers van de onderwijsomgeving en de campus kan positief bijdragen aan het omgaan met deze uitdagingen. Zo blijkt uit deze en eerdere monitoren. Gezamenlijke afspraken kunnen bijvoorbeeld worden gemaakt in het kader van het lokaal Preventieakkoord. Een rookvrije onderwijsomgeving wordt daarmee een gemeente breed gedragen speerpunt.

Bijlage 1 Methodische verantwoording

In deze bijlage verantwoorden we stapsgewijs hoe we het onderzoek naar rookvrije onderwijsterreinen hebben uitgevoerd.

Begeleidingscommissie

Het onderzoek is uitgevoerd door het Mulier Instituut, in opdracht van het Trimbos-instituut. Gedurende het onderzoekstraject was een begeleidingscommissie betrokken, bestaande uit twee personen van het Trimbos-instituut, twee personen van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit en een persoon vanuit het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De begeleidingscommissie is geraadpleegd bij het vaststellen van de planning, bij de ontwikkeling van de vragenlijst en heeft een concept van de rapportage meegelezen.

Vragenlijst

Als uitgangspunt voor het opstellen van de vragenlijst is de vragenlijst uit het onderzoek van 2020 gebruikt¹⁴. Omdat uit de resultaten van die vragenlijst bleek dat nagenoeg alle onderwijslocaties geheel rookvrij zijn geworden sinds de invoering van de wet, zijn de volgende keuzes gemaakt:

- Een groot deel van de vragenlijst ging over de stand van zaken en de realisatie van een rookvrij onderwijsterrein. Deze vragen zijn niet relevant om te herhalen, omdat bleek dat nagenoeg alle onderwijsterreinen geheel rookvrij waren. Die vragen zijn eruit gehaald.
- In de vorige vragenlijsten waren vervolgvragen voor onderwijslocaties die gedeeltelijk of niet rookvrij waren, gesloten vragen. Omdat dit inmiddels slechts enkele respondenten betreft, is in de nieuwe vragenlijst gekozen om open vragen te stellen. Hierdoor konden respondenten beter hun 'verhaal' kwijt.
- Uit alle voorgaande metingen bleek dat een rookvrij onderwijsterrein in het primair onderwijs weinig aandacht nodig had. Rookvrije onderwijsterreinen in het po leverden nauwelijks problemen op. Omdat in alle voorgaande metingen telkens dezelfde resultaten kwamen, is ervoor gekozen deze meting niet in het primair onderwijs uit te voeren.
- Uit de voorgaande metingen kwam vaak het probleem van verplaatsing van rokers naar buiten het onderwijsterrein naar voren. In de nieuwe vragenlijst zijn hierover meer vragen gesteld.

Het Mulier Instituut heeft een opzet gemaakt voor een vragenlijst. Deze vragenlijst is van feedback voorzien door de leden van de begeleidingscommissie en definitief gemaakt na akkoord van alle leden. In de vragenlijst is gewerkt met 'routings' op onderwijsvorm en op wel/niet (gedeeltelijk) rookvrij, zodat alleen relevante vragen en antwoordopties verschenen voor de respondent. De vragenlijst is geprogrammeerd door DUO Onderwijsonderzoek en getest door het Mulier Instituut.

Veldwerk

Het veldwerk is uitgevoerd door DUO Onderwijsonderzoek. Voor het vo en mbo is gebruikgemaakt van panels van DUO. Van tevoren was afgesproken om de volgende respons te garanderen: vo 800 school-/teamleiders/docenten en mbo 100 schoolleiders. Voor hbo en wo beschikt DUO niet over panels, dus is gebruikgemaakt van dezelfde verzendlijst als in 2020 (31 personen van hbo- en 23 personen van wo-instellingen).

Op 8 november 2021 is het veldwerk gestart. Voor het vo en mbo werd trapsgewijs periodiek een nieuwe groep uitgenodigd. Voor het mbo was binnen vier weken voldoende respons gerealiseerd (2 december

¹⁴ Slot-Heijs, J.J., Singh, A.S., Dellas, V. & Huiberts, I. (2021). *Rookvrije onderwijsterreinen in 2020*. Utrecht: Mulier Instituut.

2021), voor het vo duurde het realiseren van voldoende respons langer en is de vragenlijst gesloten op 15 december 2021. Voor het hbo en het wo is de hele lijst uitgenodigd en gewerkt met reminders, en op 2 december 2021 gesloten.

Analyse en representativiteit

DUO Onderwijsonderzoek heeft het databestand opgeschoond en naar het Mulier Instituut gestuurd voor analyse. Door de opschoning vielen enkele respondenten uit. In tabellen b1.1-b1.3 is de uiteindelijke respons beschreven. Om de representativiteit van de steekproeven te onderzoeken is de populatie vergeleken met de steekproeven op grootte van de school/locatie en provincie. In tabellen b1.1-1.3 is zichtbaar dat de steekproeven representatief zijn op deze kenmerken, dus er is geen weging toegepast. In eerdere metingen is ook geen weging toegepast vanwege representatieve steekproeven. De analyse is in SPSS gedaan. Verschillen tussen onderwijsvormen en verschillende meetjaren zijn onderzocht met Chi² testen.

Tabel b1.1 Representativiteit van de steekproef op basis van grootte onderwijslocatie en provincie voor voortgezet onderwijs (in aantallen en procenten)

	Populatie (n=1.608)		Steekproef (n=809)	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Grootte onderwijslocatie				
- 0-500 leerlingen	706	49	415	51
- 501-1.000 leerlingen	395	27	178	22
- 1.001-1.500 leerlingen	248	17	138	17
- 1.501-2.000 leerlingen	73	5	60	7
- 2.001 en meer	16	1	18	2
Provincie				
- Drenthe	47	3	23	3
- Flevoland	47	3	19	2
- Friesland	91	6	42	5
- Gelderland	197	12	82	10
- Groningen	76	5	30	4
- Limburg	74	5	49	6
- Noord-Brabant	181	11	122	15
- Noord-Holland	259	16	130	16
- Overijssel	129	8	53	7
- Utrecht	113	7	55	7
- Zeeland	40	2	21	3
- Zuid-Holland	354	22	183	23

Bron: DUO Open onderwijsdata 2021 (peildatum 01-12-2021); Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

Tabel b1.2 Representativiteit van de steekproef op basis van grootte onderwijslocatie en provincie voor middelbaar beroepsonderwijs (in aantallen en procenten)

	Populatie (n=324)		Steekproef (n=103)	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Grootte onderwijslocatie				
- 0-5.000 studenten	142	44	94	92
- 5.001-10.000 studenten	80	25	3	3
- 10.001-15.000 studenten	60	19	2	2
- 15.001-20.000 studenten	35	11	3	3
- 20.001 en meer	7	2	0	0
Provincie				
- Drenthe	5	2	3	3
- Flevoland	5	2	2	2
- Friesland	15	5	6	6
- Gelderland	45	14	11	11
- Groningen	20	6	8	8
- Limburg	18	6	6	6
- Noord-Brabant	55	17	19	18
- Noord-Holland	40	12	10	10
- Overijssel	22	7	5	5
- Utrecht	40	12	12	12
- Zeeland	7	2	3	3
- Zuid-Holland	52	16	18	17

Bron: DUO Open onderwijsdata 2021 (peildatum 01-12-2021); Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

Tabel b1.3 Representativiteit van de steekproef op basis van provincie voor hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs* ** (in aantallen en procenten)

	Populatie o.b.v. DUO (hbo n=36, wo n=18)		Populatie o.b.v. verzendbestand (hbo n=36, wo n=23)		Steekproef (hbo n=17, wo n=13)	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Hoger beroepsonderwijs						
- Friesland	1	3	1	3	0	0
- Gelderland	6	17	6	19	3	18
- Groningen	1	3	1	3	1	6
- Limburg	1	3	1	3	1	6
- Noord-Brabant	6	17	6	19	4	24
- Noord-Holland	4	11	3	10	1	6
- Overijssel	4	11	3	10	1	6
- Utrecht	3	8	2	6	1	6
- Zeeland	1	3	0	0	0	0
- Zuid-Holland	9	25	7	26	5	29
Wetenschappelijk onderwijs						
- Gelderland	3	17	3	13	2	15
- Groningen	1	6	2	9	1	8
- Limburg	2	11	1	4	0	0
- Noord-Brabant	2	11	2	9	1	8
- Noord-Holland	3	17	6	26	3	23
- Overijssel	2	11	2	9	2	15
- Utrecht	2	11	3	13	2	15
- Zuid-Holland	3	17	4	17	2	15

Bron: DUO Open onderwijsdata 2021 (peildatum 01-12-2021); Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

* Populatiegegevens zijn op instellingsniveau, steekproefgegevens op locatieniveau.

** Aantal studenten is niet per instelling of locatie bekend, alleen inschrijvingen in eerste leerjaar.

Bijlage 2 Gevolgen overtreden rookbeleid

Tabel b2.1 Actie(s) die volgt/volgen als leerlingen/studenten, personeelsleden of externen het rookbeleid overtreden (in procenten, meer antwoorden mogelijk)

	Vo (n=762)	Mbo (n=90)	Hbo/Wo (n=30)
Leerlingen/studenten			
Zij worden aangesproken op hun rookgedrag	89	94	100
Ouders worden op de hoogte gebracht dat hun kind het rookverbod heeft overtreden	52	3	*
Gesprek met een mentor/docent/schoolarts (of ander persoon) <u>zonder</u> de ouder(s)/verzorger(s)	24	26	13
Corvee	24	3	*
Nablijven	25	1	*
Gesprek met een mentor/docent/schoolarts (of ander persoon) <u>met</u> de ouder(s)/verzorger(s)	21	8	*
We bieden een traject aan om te stoppen met roken	4	4	20
(Bij herhaling) schorsing	14	12	7
Tabak inleveren	7	1	0
Geldboete	0	0	0
Werkstuk maken over roken	5	0	*
Iets anders	11	3	7
Personeel			
Zij worden aangesproken op hun rookgedrag	73	83	80
Gesprek met de leidinggevende	46	46	33
We bieden traject aan om te stoppen met roken	15	17	33
(Bij herhaling) schorsing	1	6	0
Negatieve beoordeling op functioneren	1	2	0
Tabak inleveren	0	0	0
Geldboete	0	0	0
Iets anders	16	11	10
Wij handhaven niet onder personeelsleden	7	4	7
Externen			
Zij worden aangesproken op hun rookgedrag	88	89	97
Tabak inleveren	0	0	0
Geldboete	0	0	0
Iets anders	7	3	10
Wij handhaven niet onder externen	6	8	3

Bron: DUO Open onderwijsdata 2021 (peildatum 01-12-2021); Onderzoek rookvrije onderwijsterreinen 2021, Mulier Instituut.

*Geen antwoordoptie voor hbo/wo respondenten.

Mulier Instituut | Sportonderzoek voor beleid en samenleving
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl